

Biomedische Wetenschappen

Docentenhandleiding

Plagiaat in scripties, essays en verslagen: richtlijnen en FAQs

Achtergrond

Bij BMW docenten bestaat behoefte aan duidelijker) richtlijnen rond het onderwerp plagiaat, zowel met betrekking tot definities (*wat valt er precies wel of niet onder?*), herkenning, als procedures: *hoe te handelen in geval van – een vermoeden van, of overduidelijk geconstateerd - plagiaat?* De examencommissie moet er van haar kant op toezien c.q. bevorderen dat alle docenten en examinatoren binnen BMW met betrekking tot plagiaat dezelfde criteria en procedures hanteren, met als uitgangspunt de OER van de opleiding.

Opzet

Deze notitie is opgebouwd aan de hand van een aantal genummerde vragen (FAQs), onder andere om gebruik als 'snel naslagwerk' mogelijk te maken:

1. **Wat is de voor BMW relevante definitie van plagiaat?**
 - 1.1 Algemeen – juridisch
 - 1.2 Volgens de OER
2. **Specifieke invulling:** wanneer is er sprake van plagiaat?
3. **Waarom is plagiaat 'fout'?**
4. **Hoe valt plagiaat (snel) te herkennen/ontdekken?**
 - 4.1 Met behulp van een plagiaat-controle programma (Urkund)
 - 4.2 Bij eerste lezing van een ingeleverd werkstuk?
 - 4.3 Hoe te handelen in geval van twijfel bij eerste lezing?
 - 4.4 Welk % overlap is de kritische grens?
5. **Moet plagiaat (altijd) gemeld worden en wat zijn de gevolgen?**
 - 5.1 Aan de examinerator
 - 5.2 Aan de examencommissie
 - 5.3 Wat zijn de sancties, en wie legt ze op?
 - 5.4 Hoe om te gaan met plagiaat in groepsproducten?

De meeste antwoorden op deze vragen bestaan uit een nadere uitleg en specificatie van OER art. 5.14 – 'Fraude en plagiaat' (bijlage).

1. Globale definities

1.1 Volgens van Dale:

"Het overnemen van stukken, gedachten, redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk; 2. een van anderen overgenomen deel van een geschrift, enz."

1.2 Volgens de OER:

Van plagiaat is sprake bij het in een scriptie of ander werkstuk overnemen van gegevens of tekstgedeelten van anderen, met of zonder bronvermelding.

Commentaar:

Ad 1.1. Een bij uitstek belangrijk aspect in het onderwijs is 'het laten doorgaan voor eigen werk', dus het doen voorkomen, dat het om eigen origineel werk gaat. (Zie ook vraag 3).

Ad 1.2. Ook bij correcte bronvermelding bij een tekstfragment kan er van plagiaat sprake zijn: nl. indien niet van de inhoud, maar wel van de vorm (de geschreven tekst) de indruk wordt gewerkt dat het een origineel product is van degene die het werkstuk inlevert.

2. Specifieke invulling: wat is volgens de OER plagiaat?

De OER geeft als nadere omschrijving en voorbeelden van Fraude en Plagiaat:

Commentaar en toelichting:

- 1.1 *Plagiaat moet dus ruim worden opgevat: elke ingeleverde tekst waarvan zinnen of hele alinea's niet zelf geschreven zijn, maar uit bestaande tekst(en) van een ander zijn gekopieerd bevat plagiaat. Het maakt ook niet uit of de ander een bekende is – medestudent, docent, bekende auteur van een boek of wetenschappelijk of populair artikel -, of een anonieme auteur van een op internet gevonden tekst.*
- 1.2 *Onder “kopiëren” valt niet alleen digitaal knip- en plakwerk of ‘ouderwets’ overtypen, maar ook het - al dan niet zelf - letterlijk vertalen van zinnen en alinea's, en het zodanig vervangen van woorden in een bestaande tekst door synoniemen, dat controle door een anti-plagiaat programma als bij voorbeeld Urkund wordt ontdoken.*
- 1.3 *Is een letterlijk overgenomen tekst met aanhalingstekens en correcte verwijzing plagiaat? Extra aandacht vraagt de toevoeging “zonder aanhalingstekens en verwijzing” bij punten a t/m d. Hieruit kan ten onrechte worden geconcludeerd dat een verslag zou mogen bestaan uit achter elkaar geplakte kortere en langere citaten, voorzien van aanhalingstekens en bronvermelding, en een korte verbindende eigen tekst van de hand van de ‘auteur’. Dit is inderdaad geen plagiaat, en valt dus niet als ‘overtreding’ onder de hier besproken regels, procedures en sancties. Anderzijds is een dergelijke ‘product’ in feite een bloemlezing van andermans werk en geen origineel eigen stuk waarmee de student blijkt geeft van zijn/haar schrijfvaardigheid. De docent zal zo'n “collage”-verslag dus als regel op andere gronden (moeten) afkeuren, bijvoorbeeld omdat het de docent niet in staat stelt de kennis, inzicht en vaardigheden van de student te beoordelen .*

Binnen het BSc onderwijs zal dit waarschijnlijk niet snel aan de orde zijn, maar een eventuele poging tot publicatie van een dergelijke bloemlezing kan wel aanleiding geven tot copyright-problemen.
- 1.4 *Samenvatten/parafaseren van andere teksten: Uit de beschrijvingen in de OER blijkt dat ook het in eigen woorden samenvatten van andermans ideeën een vorm van plagiaat kan zijn, indien er geen duidelijke verwijzing bij staat en de indruk wordt gewekt dat het om een originele eigen gedachtegang van de student gaat.*
- 1.5 *Voor plagiaat in groepsopdrachten: zie vraag 5d.*

3. Waarom is plagiaat ‘fout’?

Over het feit *dat* “plagiaat niet goed en absoluut onacceptabel is”, zal weinig discussie zijn, maar het is nuttig om stil te staan bij de specifieke redenen *waarom* - in het algemeen, en in het bijzonder binnen de opleiding. Deze argumenten kunnen ook expliciet gebruikt worden in een bespreking van het onderwerp met studenten, zoals in het projectonderwijs.

Te onderscheiden zijn:

1. **Het onderwijskundige argument: misleiding en frustreren van de beoordeling** - wat ook een vorm van fraude genoemd kan worden. De openingszin van OER definieert fraude en plagiaat immers als: *het handelen of nalaten van een student waardoor een juist oordeel over zijn kennis, inzicht en vaardigheden geheel of gedeeltelijk onmogelijk wordt.*

2. **Wetenschappelijke integriteit.** “Met andermans veren pronken” is - ook wanneer de wet niet wordt overtreden – een ernstige schending van geschreven en ongeschreven regels in de wetenschappelijke wereld.
3. **Het juridische argument:** er kunnen auteursrechten worden geschonden.

Commentaar

Ad 1

Schrijven van verslagen en essays tijdens de opleiding betekent het werken aan een voor academici essentiële vaardigheid: het vermogen om een eigen originele gedachtegang zelfstandig in eigen woorden weer te geven. Door (deels) van anderen gekopieerde teksten in te leveren wordt niet aan deze vaardigheid gewerkt, en *kan dit vermogen niet (goed) worden beoordeeld*, c.q. wordt mogelijk ten onrechte positief beoordeeld. *Binnen de opleiding is dit in verreweg de meeste gevallen van plagiaat het voornaamste probleem.*

Ad 2

Voor docenten/wetenschappelijk onderzoekers is dit een vanzelfsprekendheid, die mogelijk daarom niet altijd in het onderwijs voldoende expliciet wordt benadrukt. Hoewel het ook voor de meeste (instromende) studenten geen punt van discussie is, blijkt dit niet altijd bij elk van hen zo te zijn.

Ad 3

Indien een essay, verslag, etc. wordt gepubliceerd – gedrukt of digitaal – kunnen ook vragen rijzen aangaande juridische aansprakelijkheid (van de opleiding, docent, UMC, UU...?). Dit zal op BSc niveau zelden aan de orde zijn, met uitzondering van het eventueel online zetten van een RP verslag/BSc thesis of andere scripties, studenten/projectgroepen die zelf hun verslag op een openbare internetsite plaatsen, of mogelijk enkele andere situaties.

In hoeverre er welbewust regels worden overtreden is vaak moeilijk te beoordelen – als regel zal een betrachte dader proberen de handen in onschuld te wassen. Het is daarom belangrijk om studenten heel expliciet en bij herhaling voor te houden dat ook op slordige, onnozele, ‘onbewuste’ overtredingen van de plagiaatregels sancties (kunnen) volgen.

4. Hoe valt plagiaat (snel) te herkennen/ontdekken?

4.1 Gebruik van een plagiaatcontrole programma

Een ‘simpele’ standaard aanpak is het gebruik van Urkund of vergelijkbaar programma, dat op het eerste gezicht een ‘objectief en zelfs kwantitatief’ antwoord geeft. Urkund is inderdaad een belangrijk hulpmiddel waarmee overlap met bestaande bronnen onderzocht wordt, en *bij elke cursus waarin studenten een verslag, scriptie of essay moeten inleveren is de examiner verplicht een Urkund-controle uit te (laten) voeren en erop toe te zien dat het resultaat door de docent is beoordeeld. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om de opdrachten via een link in de Blackboard omgeving te laten uploaden door de student naar Urkund.*

Net als bij voorbeeld een spellingscontroller heeft het programma echter een beperkte sensitiviteit en specificiteit, en is daarom *niet meer dan een hulpmiddel*: een lage of zelfs 0% score is geen garantie dat er niet is geplagieerd; anderzijds is het mogelijk een score van meer dan 10% ‘overlap’ te krijgen zonder dat er werkelijk van plagiaat sprake is. *De Urkund output – het document met gemarkeerde tekst die op internet is aangetroffen, met bijbehorende bronnen - moet daarom altijd persoonlijk door de docent/examinator worden bekeken en beoordeeld.*

Vals-positieve resultaten betreffen meestal overlap in referentielijsten en zijn dan ook makkelijk bij controle te herkennen.

Een discussiepunt vormen soms van internet mee-gekopieerde legenda van illustraties: soms technisch moeilijk te vermijden en begrijpelijk, maar alleen al om onderwijskundige redenen moet van studenten verwacht worden dat zij zelf de verklarende legenda schrijven bij hun illustraties.

Vals-negatieve resultaten van Urkund worden onder andere verkregen indien:

- in gekopieerde tekst bewust een aantal termen door synoniemen is vervangen, en zinnen daardoor niet meer als kopie van bestaande tekst worden herkend;

- men plagiaat denkt te vermijden door “creatief editen”, waarbij in een bestaande tekst alleen de zinsbouw (woordvolgorde) regelmatig is aangepast.
- er een letterlijke vertaling is gemaakt. Hetzelfde geldt voor een geparafraseerde tekst van bijvoorbeeld een review artikel dat min of meer hetzelfde onderwerp behandelt als een scriptie of essay van een student.

4.2 Herkenning bij eerste of tweede lezing

Naast een Urkund controle kan een eerste *aanknopingspunt voor de docent zijn*: rijst bij lezing van een ingeleverde tekst twijfel of die door de student zelf geschreven is?

Het gaat hier uiteraard om een zeer subjectief moment, en het is niet eenvoudig om bij voorbeeld met een simpele checklist te werken. *Er mag echter van docenten worden verwacht dat zij in staat zijn ‘verdachte kenmerken’ snel op te pikken, zoals:*

- Sterke ‘volwassen’ teksten en een medisch-wetenschappelijk jargon en taalgebruik die je niet gauw bij een student in een bepaalde fase van de studie verwacht. Het vermoeden van plagiaat zal des te sterker zijn als de betrokken student in bijvoorbeeld e-mails, Blackboard-berichten en bij presentaties absoluut niet is opgevallen door sterk taalgebruik.
- ‘Stijlbreuken’: een afwisseling van dergelijke ‘sterke’ zinnen met taalkundig veel zwakkere teksten, en in het algemeen een opvallende mix van schrijfstijlen. Dat kan een aanwijzing zijn dat er vanuit één of meer bronnen is gekopieerd, en eigen zinnen zijn tussengevoegd.
- Curieuze terminologie/woordkeus in verder goed lopende zinnen – wat kan wijzen op een ongelukkige letterlijke vertaling. Soms ook teksten waarin de zinsbouw van een Engelse tekst afgeleid is, terwijl de woorden en termen wel correct zijn. Meestal leiden matige letterlijke vertalingen echter tot goed herkenbare ‘non-sense’ zinnen, die de docent opvalt.

4.3. Hoe te handelen in geval van twijfel bij eerste lezing?

Veel gevallen van plagiaat komen voort uit een zekere naïviteit of onwetendheid met betrekking tot wat wel of niet geoorloofd is, en de bronnen waaruit is geknipt worden dan meestal eerlijk vermeld. Het beste en eerste wat de docent bij twijfel dan ook kan doen is de oorspronkelijke bron(nen) raadplegen en de teksten vergelijken. Dit is nogal wat werk – vooral wanneer referenties niet correct en/of volledig zijn, en dus voor de docent moeilijk te vinden. *De student moet echter altijd zelf zijn integrale bronnen kunnen tonen, en het is dus niet de taak van de docent die in geval van twijfel te gaan zoeken.* Dit kan echter onvermijdelijk zijn als de docent enige twijfel heeft over de originaliteit van een stuk, maar dat niet meteen aan de student wil laten merken.

Een andere optie is om de student een nadere mondelinge uitleg te laten geven bij het geschrevene – bijv. tijdens een presentatie in een projectgroep, die vaak op hetzelfde onderwerp betrekking heeft. Als blijkt dat de student zelf niet goed kan uitleggen wat in zijn verslag staat, is er goede reden om nog eens naar de bron te vragen.

Het resultaat van “knip- en plakwerk” is echter vaak ook een matig tot slecht verslag, met slecht Nederlands of Engels, vreemd geformuleerde zinnen, onsamenhangende fragmenten, etc. (zie paragraaf 4.2). De kans is groot dat een kritische docent dan toch al van de student een verbeterde versie zal verwachten. Het (tijdig) signaleren van het risico van plagiaat kan in zo’n geval een deel zijn van het feedback proces. Wanneer in het beoordelingsproces niet alleen het eindproduct beoordeeld wordt, maar ook de manier waarop het eindproduct verkregen wordt, dan kan voornoemde hierin meegenomen worden. Let op: het is niet de bedoeling om “niet-eindversie” in Urkund te checken. Dus alleen de eindversie wordt via Urkund gecontroleerd en alleen in de eindversie kan volgens de OER plagiaat, met eventuele sancties, vastgesteld worden.

Een groot nadeel is dat in zo’n geval de grens tussen een ‘slecht’ of ‘onvoldoende’ werkstuk en een ‘moreel onjuist gedrag’ dreigt te vervagen. *Het is daarom wel zaak dit aan de student heel goed duidelijk te maken*: wordt het verslag afgekeurd omdat het slecht geschreven is, of omdat er (te veel) letterlijk is gekopieerd en er dus sprake is van een vermoeden van plagiaat dat aan de examencommissie gemeld wordt?

4.4 Welk % overlap is de kritische grens?

Zoals direct volgt uit de argumenten bij 4.1: *een kritische grens is niet aan te geven*, vanwege de grote kans op zowel vals-positieve als vals-negatieve resultaten.

Uitgangspunt moet zijn dat *elke vorm van kopiëren van hele of halve zinnen of alinea's uit bestaande bronnen* ongewenst en ongeoorloofd is en daarom is het belangrijk om altijd te kijken waar in de tekst Urkund overlap met bestaande bronnen vond, waarna bepaald wordt of de overlap als vermoedelijk plagiaat aangemerkt wordt

5. Moet plagiaat (altijd) gemeld worden en wat zijn de gevolgen?

In principe ja. Daarnaast is het mogelijk om eerst een vooroverleg te hebben met de examencommissie. In de eerste jaren van het onderwijs kan in principe plagiaat al vaak grotendeels worden voorkomen *tijdens het tot stand komen van een essay of verslag*. Dit is het geval wanneer de docent het gehele wordingsproces begeleid, dus de eerste aanzet en fragmenten van een verslag bekijkt en er tussentijds feedback op geeft, en in die fase bij 'naïef kopiëren' kan ingrijpen en corrigeren. Tot op zekere hoogte is dit mogelijk binnen bij voorbeeld het projectonderwijs, vooral als studenten via Blackboard delen van een verslag aanleveren, en er ook onderlinge peer review plaatsvindt.

In deze projecten is het ook sterk aan te bevelen om *in een vroeg stadium en bij herhaling de studenten te wijzen op wat wel en wat niet onder plagiaat gerekend kan worden, en er bij feedback en peer review ook aandacht aan te besteden*.

Problemen ontstaan in de praktijk echter vooral bij studenten die (te) laat hun bijdragen inleveren, zodat tussentijdse feedback op eerste versies niet goed mogelijk is/was. Niet geheel toevallig is juist in deze groep studenten de kans op plagiaatproblemen het hoogst.

5.1-2 Een vermoeden, of een overduidelijk geconstateerd geval van plagiaat in een ingeleverde versie van een verslag, moet altijd worden gemeld

1. Aan de examinerator
2. Aan de examencommissie

De examinerator is verantwoordelijk voor het melden bij de examencommissie. Zie voor de verdere procedure OER, waarbij overal waar het woord 'schriftelijk' staat, ook mag worden gelezen: 'per e-mail'. Ook de student wordt schriftelijk op de hoogte gesteld van de melding aan de examinerator en de examencommissie, en krijgt de gelegenheid te reageren naar de examencommissie. Dit kan zowel schriftelijk als in een persoonlijk onderhoud met de voorzitter of eventueel een ander lid van de examencommissie.

Vanaf het moment van melden door de examinerator is het aan de examencommissie om tot verdere stappen over te gaan, de student te horen, en hierover te berichten aan de student en de betrokken examinerator. Het is dus nadrukkelijk niet de bedoeling dat de examinerator in overleg treedt met de student over redenen, intenties, verzachtende omstandigheden, correctiemogelijkheden en/of sancties – dit om verschillen in aanpak tussen verschillende examineratoren zo veel mogelijk uit te sluiten en om recidive te voorkomen.

5.3 Wat zijn de sancties, en wie legt ze op?

Een werkstuk waarin plagiaat geconstateerd is, wordt per definitie altijd ongeldig verklaard en de cursus wordt beoordeeld met een nvd: niet voldaan). *Als plagiaat achteraf wordt geconstateerd* – ook nadat al een cijfer is toegekend –, *wordt het cijfer alsnog ongeldig verklaard*; hetzelfde geldt voor het (eind)cijfer van een cursus waar het werkstuk deel van uitmaakt. Er mag dus ook geen onvoldoende worden toegekend die eventueel met andere deelcijfers kan worden gecompenseerd.

De examencommissie geeft, na de docent/examinerator van de cursus en de reactie van de student gehoord hebbende, en eventueel eigen onderzoek, een oordeel over het vermoede plagiaat, de eventuele ernst van het plagiaat, en besluit tot één van de volgende alternatieven:

- Er is geen sprake van plagiaat.

- Het geval is dermate 'mild' dat de student de opdracht mag herstellen, maar er vindt wel registratie in Osiris plaats (alleen zichtbaar voor examencommissie). De student kan een verbeterde versie inleveren, welke beoordeeld wordt, en de cursus kan alsnog met een voldoende afgesloten worden.
- Naast registratie in Osiris, kan besloten worden dat:
 - a) de student niet (meer) in aanmerking komt voor een eventueel Cum Laude
 - b) afhankelijk van de aard en omvang van het plagiaat, en van de studiefase van de student kan een zwaardere sanctie opgelegd worden.
 - c) bij herhaling sprake is van een officieel vastgestelde recidive met bijbehorende consequenties, dus zwaardere sancties .
- *De student heeft daarbij altijd de mogelijkheid in beroep te gaan tegen een genomen beslissing van de examencommissie.*

5.4 Hoe om te gaan met plagiaat in groepsproducten?

Ook het vermoeden van plagiaat in een groepsproduct wordt bij de examencommissie gemeld.

Uitgangspunt is de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het gehele verslag. Vooral bij grotere groepen – zoals bij Project 1 en 2 - zal de docent echter geneigd zijn hier soepel mee om te gaan, en oog te hebben voor de toevoeging “ ...indien zij hadden kunnen of moeten weten dat de ander plagiaat pleegde”. Juist onder door groepsleden (te) laat ingeleverde bijdragen is de kans op knip- en plakwerk en dus plagiaat immers het grootst. Het is echter belangrijk om studenten op deze gedeelde verantwoordelijkheid te wijzen, zodat zij er ook zelf tijdens het oefenen in onderlinge peer review op letten.

Ook bij Urkund controle van een verslag van een groep studenten moet zeker bij een lage score gekeken worden waar die geringe overlap met bestaande teksten uit bestaat: bij een score van 3% in een groepsverslag van 10 studenten blijkt in de praktijk nogal eens dat naast ~1% overlap in de referentielijsten e.d., de overige 2% te vinden is in de bijdrage van 1 student, en daarin wellicht 20-25% van zijn/haar bijdrage vormt.

Los van andere argumenten is ook dit een reden waarom, in geval van één groepsproduct, de docenten de afzonderlijke bijdragen van individuele studenten moeten kunnen traceren.

E-mail adressen en links:

E-mail examencommissie: examencommissieBMW@umcutrecht.nl

E-mail voorzitter : J.A.Post@uu.nl

Onderwijs en ExamenRegeling: <https://uubmw.nl/reglementen-richtlijnen-formulieren/onderwijs-en-examenregeling-oer>

Informatiesite Urkund-UU: <https://urkund.sites.uu.nl/>